

Világos van. Pont, mint éjjélkor, amikor lefe-
küdtünk. Csak az óra segít eligazodni a grön-
landi nyárban. Miközben a sátor előtt fő a
kávé, meglepnek a reggeli szúnyogok. Egy
ideig kergeti őket az ember, aztán belenyug-
szik: nem győzhet. A szomszédos dombok
mögött a tenger hatalmas jégtömbökkel telt
meg az éjjel. A város kutyavonítással ébred,
aztán lassan nyitnak a boltok, a turistairodák
és a hentes is. Többen mozgolódnak körül-
ötte: hajnalban fóka- és bálnahús is érkezett.
A kikötőben már indulásra kész a piros hajó,
ami a szemközti Disko-szigetre tart

DISKO-ÖBÖL

AHOL A TERMÉSZET
ADJA A RITMUST

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: KUNDERMANN BALÁZS – KUNDERMANN.HU

Halászkat lestoppolva

Alig pár perce fordult ki az ütött-kopott hajó a védett öbölből, máris feltűnnek a természetesebb jéghegyek. Az orrban álló és kávézás közben a sima vizet kémlelő halász arcán a vonalak mit sem változnak. Beleszív a cigarettájába, és a füstöt a sűrű, hideg ködbe fújja. A kikötőben annyit mondtak, hogy szívesen visszavisznek Ilulissatba, de közben lesz egy kis dolguk: megállnak valahol halászni. A Disko-öböl környékén élők nagy többsége a tengerből él: halászkok és vadászok.

Szakavatott tekintettel kémlelik a vizet. Néha lassít a műanyag teknő, de nem történik semmi. Aztán ráfordulunk egy, a jeges párából előbukkanó kis szigetre. A rajta álló egyetlen házhoz éppen te-

raszt ácsolnak. Közeledtünket észelve megélenkül a part. Kettő motorcsónakba ugranak, mellénk jönnek, csalihalakat pakolunk be. Halászaik úton a városba fel is szerelnek vagy ötvenméteres, horgokkal teli kötelet.

Első látásra úgy tűnik, kifogyhatatlan a halmenyiség, azonban a túlhalászás évről évre súlyosbodó probléma. A halaknak nincs idejük megőzni, egyre kevesebb az ivarérett példány, míg az ember ugyanúgy kijár a vízre. Részben a szükség, részben a mohóság hajtja a helyieket. Pedig mindenkinél jobban tudják, ha elfogy a hal, azzal saját megélhetésüket is veszélyeztetik.

HA KÖZELEBBRŐL MEGNÉZZÜK,

nyáron nem is annyira kopár a grönlandi táj. Színes virágok bújnak meg a messziről zöld masszának tűnő földközeli növényzetben

A PART MENTI SÁV

hóolvadás után életre kel. Néhány hónapig túrázók játszóterévé alakul a táj, töredezett dombok és sejtelmes völgyek várnak. Aztán ismét mindent elborít a fehérség. Talán pont ezért tűnhet furcsának az ország neve (Greenland – zöld föld), amit a felfedező Vörös Erik azért adott a szigetnek, hogy ide csábítsa a vikingeket. De ne feledjük, hogy az akkori enyhébb, melegebb klímán Grönland partvidéke még zöldőbb volt, mint napjainkban!

Gyalogosan északra

Bal oldalon a tenger, jobbkön a szárazföldről kinövő, kisebb-nagyobb hegyek. Az aljzat néhol lápos, köveken kell lépkedni a füves tundrán felgyülemlött víz fölött. A virágokkal színesített, mégis a magas növények híján kopárnak tűnő táj és a vízben úszó jégtömbök között ugrál tekintetünk. Mindezekhez még kék ég, szikrázó napsütés és plusz 15 Celsius-fok párosul.

A halászhajós stoppot megelőző nap gyalogosan indultunk el Ilulissatból Rodebay irányába. Dombra fel, növényeken át, hatalmas, lecsiszolt köveken lépkedve, hol közel, hol távol a tengertől. Szurdokon le, sziklákon fel, ráfordulva egy félszigetre, míg nyolc óra gyaloglás után feltűntek az apró, színes házak. A fölénk magasodó dombról jól szemmel tartható a hely. A negyven-egynéhány főt számláló települést két oldalról is mossa a tenger. A nyílt víz felőli részen két gyerek raklapfából rak tüzet, kicsivel odébb anya, apa és kislányuk fociznak. Valaki a temető fölé hajló szirtet énekel: mintha egy elhunytól emlékezne meg. A keserűes dalt a szél a házak közé sodorja. Páran a verandán ülve söröznek és kártyáznak. A kutyák pedig, mint általában mindig, a földhöz lapulva alvást színlelnek. Fölöttük fakeretre aggatott halak és húscsíkók száradnak.

A 70. szélességi körhöz közeli Rodebay a 18. század óta lakott. Védett öble régóta vonzza a halászkat és bálnavadászokat, azonban az egykoron nyüzsgő település munkáskezeit a modern időkben gyorsan elszippantotta a Royal Greenland halfeldolgozó vállalat. Egy évtizede aztán összefogtak a helyiek, flottát építettek, hogy újra életet leheljenek a közösségbe. Épp tegnap ejtettek el egy bálnát.

Bálnavadászat

A Nemzetközi Bálnavadászati Tanács határozatának értelmében a grönlandi inuitok egy megadott kvóta keretein belül vadászhatják a legnagyobb tengeri emlősöket. Az őslakosok évente összesen 175 bálnát ejtenek el, ezzel Japán és Norvégia után a harmadik kifogások számát tekintve. A szervezet indoklása szerint a 13. század óta a helyi közösségek létfenntartásának és kultúrájuk megőrzésének szer- ves része a vadászat.

Ma ezt már modern eszközökkel üzik: a kenu- ból csáklázó, az állatot kemény fizikai munkával és életük kockáztatásával fárasztó grönlandiak képe a múlté. Hajókkal és szigonypuskákkal szállnak vízre és a vadászat a kereskedelmi méretek felé sodródik: Grönland-szerte száznál is több üzletben, turisták által látogatott éttermekben is kapható a bálnahús, bár csupán a helyiek szükségleteinek kielégítése lenne a

cél. Grönland vezetése néhány éve még lobbizott is a Tanácsnál, hogy felemelhessék a zsákmányszámot, azonban a helyiek szerint erre nincs szükség. A gazdasági érdek fölé emelkedve pontosan tudják, mennyi állatot tartanak el a környékbeli vizek. Hogy az éves mennyiséget (150 csukabálna, 10 közönséges barázdás bálna – mely a kék bálna után a második legnagyobb ma élő állatfaj –, néhány hosszúszárnú- és grönlandi bálna), a jövőre való tekintettel nem szabad túllépni.

S ha csak a véres mészárlásra gondolunk, jusson eszünkbe az is, hogy ezen a zord vidéken évszázadok óta a bálna az egyik legfőbb húsforrás. S amikor a helyi hal- és hentesüzletbe friss áru érkezik, futótűzként terjed a hír. Azon az estén megcsappan a boltokban a hagyma és a szalonnakészlet: ezekkel egybesütve kerül ugyanis a legtöbb család asztalára a bálnahús.

ÉJFÉLI SÉTA

a sziget harmadik legnépesebb városa, Ilulissat kikötőjében. A néhány színből építkező táj egyhangúságát a helyiek a szivárvány minden színében pompázó épületekkel próbálják ellensúlyozni

Ilulissat

A térben eltévedt nagyközség hangulatát árasztó Ilulissat Grönland harmadik legnépesebb települése. A sarkkörtől nagyjából 200 km-re északra fekvő város négy és fél ezer lakosának java része halászatból és vadászatból tartja fenn magát. A kikötő teli hajókkal, s bár a rövid nyári időszakra a kutyaólak tetejére kerülnek a szánok, télen még mindig ez a legfőbb közlekedési eszköz. A várost fából és pléhlemezből ácsolt ólak határolják. Itt laknak a szánhúzó ebek: a nagyobbak láncra fűzve, a kicsik el-el csavarognak. Ugatásuk és a környéket belengő átható szag jelöli ki az ember birtokolta terület határát.

EGY KOCKA BÁLNAHÚS

majd három kiló. A pultban még több adag zsír, egy darab a szivből és pár uszonyselet is várja a vásárlókat. Idejében kell érkezni, mert gyorsan fogy a készlet

Az ötemeletes lakónegyedeket leszámítva Ilulissat házai kicsik, és kivétel nélkül mind színesek, ezzel próbálva feldobni a téli egyhangúságot. A települést hevenyészetten összehegesztett vascsövek hálózják be. Nem víz vagy gáz áramlik bennük, hanem villamos vezetékek. Ezeket követve juthatunk el a parton álló Zion templomhoz, majd a vele átellenben álló házhoz. Itt született a dán és inuit felmenőkkel is büszkélkedő sarkkutató, antropológus Knud Rasmussen (1879-1933). Őt tartják az eszkimológia atyjának, aki számos expedíciót vezetett a jeges szigeten keresztül, hogy tanulmányozza a grönlandi inuitok életét és kultúráját.

Jéggel tömött fjord

Ilulissat grönlandi inuitul jéghegyet jelent. Nem véletlenül. A város határában nyílik a tengerre a szigetet borító jégpáncél felől húzódó Ilulissat-fjord. Keleti végében hatalmas gleccser fialja a jégtömböket, majd napi 20-30 méteres sebességgel tolja végig azokat a 40 kilométer hosszúságú völgyben. Közülük a nagyobbak egészen a 45. szélességi fokig, azaz New York (vagy Pécs) magasságáig is eljuthatnak, s egyes leszakadt darabok akár 1 kilométer átmérőjűek is lehetnek. Ezek hosszú időre lehorgonyozhatnak a fjord sekélyebb részein, ám az erősebb szél meglódit-

hatja a kisebb-nagyobb tömböket, és koktélos-bödönné változtatja a környékbeli öblöket...

Ahol véget ér a városból kifutó aszfalt, palókból ácsolt út vezet a fjordhoz. Jobbról és balról apró virágokkal tarkított, fagyuralta tundra húzódik, melynek felső rétege nyárra felenged. Ahogy a partszegélyhez közeledünk, feltűnnek az első jégömbök, és hirtelen száraz télszag csap arcul. A vízpart itt nem veszélytelen hely: a repedésekkel szabdalt jéghegyekből bármikor panellakásnyi darabok szakadhatnak le, melyek komoly lökéshullámot indítanak el.

A partra kicsapó árhullám pillanatok alatt dönthet a hideg vízbe.

A mozgó jéghegyek szemlézése megbabonázó. Úgy odaragad a tekintetünk, mint a szózásszifon patronját kíváncsiságból megnyaló gyerek nyelve a fémhez. De itt minden mozgásban van: körülötünk a lengedező szélben madarak egyensúlyoznak, az alacsony, tömött növényzetben pedig pillanatok alatt hatalmas szúnyogfelhőket verünk föl. Aztán a tenger felől sejtelmes köd kúszik a tájra, és mint koncerteken a szárazjég, hosszabb-rövidebb időre elnyeli az előadást.

Éjszakák nélkül

Óra nélkül nehéz megállapítani, mennyi az idő: a Nap állása ebben a kérdésben itt nem igazán pontos tanácsadó, mert vacsora után sem bukik a látóhatár mögé, mintha csak lebegne a tenger fölött. Egy séta mindig belefér. Kopár fekete dombok között fekszik a falu régi temetője: fehér fakeresztek a szikár tájban, a halmokon színes művirágok. Az első dombról feltűnik a tenger, a másodikról látni Ilulissat szivárványszín házait, a következőről már kezd kibontakozni a fjord. Kettővel odébb pedig végre panorámafotóként kinyílik a táj. Messziről jégkockáknak tűnő tömbök sora lebeg a fémszínű tengeren. Aztán egy idő után az árnyékok már nem nőnek tovább, a fény is veszít sárga tónusából. Alig múlt 2 – és eljött a reggel. Az ember hanyatt dől a világos sátorban, és mintha délutáni alváshoz készülődne: megpróbálja kizárni a zavaró körülményeket.

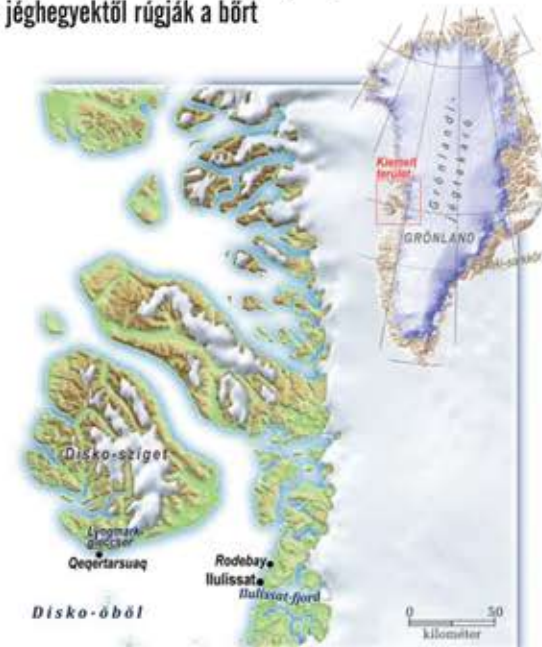
A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA

AZ STA TRAVEL – STATRAVEL.HU

HÉTVÉGI MECCS

Mivel Grönland nem tagja a FIFA-nak, a vb-re sem mehetnek. Erejüket leggyakrabban Izland és a Feröer-szigetek csapataival mérik össze. Pályáik viszont egyediek, a helyiek pár méterre a jéghegyektől rúgják a bőrt

azdasági rádió FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
KUNDERMANN BALÁZS
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgommb.hu/radio

JOBB MESSZIRŐL ELKERÜLNI
még a kisebbnek tűnő jéghegyeket is. Teljesen kiszámíthatatlan mikor és honnan szakad le belőlük egy darab. Mivel nem egyenletesen olvadnak, az is megeshet, hogy egyszerűen átfordulnak a stabilnak tűnő monstrok. Ilyenkor menekülni kell! Lehetőleg gyorsabban, mint a hegy keltette árhullám

Vadással a vízen

A kikötői matrózellátó bolt előtt három helyi beszélget. A legtermesebbet sikerül meggyőzni, hogy vigyen be a jéghegyek közé. Éppen akkor érkezett vadászatról, de rövid gondolkodás után rábólint. Csak várjuk meg, míg hazaugrik átöltözni – teszi hozzá – és húsz perc múlva már vitorlányi sárga kabátban pompázik egy páremszervi lélekvesztő kormányánál. Indulunk is ki a védett öbölből, délnek fordulunk a fjordból kilökődő fehér hegyek irányába.

A halász-vadász kezében eltűnik a két szelet

csoki, amit reggeli helyett kapott fel valahol. Egyébként fókára megy – meg minden másra, ami akad. A mesterséget apjától, nagyapjától örökölte, és űzi, amikor csak lehet, nem számít, mit mutat az óra. „Amúgy meg alszom” – teszi hozzá nevetve. Nyáron-télen ugyanaz a menetrend. Ki a vízre, ki a jégre! Hajóval, vagy amikor befagy a tenger, kutyaszánnal. „Bár mostanában nem mindig áll be rendesen az öböl –, fűzi hozzá – így ez néha kimarad.” Érti a melegedést, úgy emlékszik, gyerekként

még erősebbek voltak a telek, sokat jártak ki a lékekhez. „A parttól 30-40 percnyire sok a vad – mutat a nyílt víz irányába. – Ott melegebb a víz. A sirályokat kell figyelni: ahol nagy számban repülnek, ott sok a foka. Azok hajtják fel a halakat, melyekre aztán a madarak is vadásznak.”

Jobbról-balról kerülgetjük a hatalmas jéghegyeket. „Ha valamelyikből leszakadna egy darab – folytatja határozottan –, ugorjunk a csónak közepébe, és kuporodjunk össze! Ő meg rükvercbe

kapcsol, és reménykedünk, hogy gyorsabbak leszünk a hullámoknál. „Figyelni kell arra is – magyarázza, miközben a szemét egyre a tengeren tartja –, hogy a víz alatt a jég sokkal szélesebb, mint arra felszíni alakjából következtetni lehetne. Megeshet, hogy leválik egy tömb, és meglepetésszerűen bukkan fel a felszínre.” Ám ez nekik hazai, megszokott terep. „Utoljára 10 éve ragadott el valakit a tenger” – mondja, és felpörgeti a motort, miközben két jégtorony közé irányítja a hajót.

QEERTARSUAQ HÁZAI

az ég kékjével harmonizálnak. Utcák ugyan léteznek, de az épületeket sokszor masszív sziklák tetejére építik, ahonnan a szennyvíz közvetlenül a láposabb, füves területre folyik

A legnagyobb sziget

Az Ilulissat fölé magasodó dombokról tiszta időben jól látható a Disko-sziget. A jegesen kék tengerből messziről rikító, piros komp négy és fél óra alatt teszi meg a közel 100 kilométeres utat. Legyen akár köd, akár verőfény, a kapitány rutinosan navigál a lomhán mozgó jéghegyek között.

A Föld legnagyobb szigetének, Grönlandnak e legnagyobb szigetét alig ezren lakják. A majd' 10 000 km²-nyi terület délnyugati csücskében, Qeqertarsuaqban él az emberek java. A városkát 1773-ban dán bálnavadászok alapították, kedvelték védett öblét, s a helyiek a mai napig főleg vadászatból és halászatból élnek.

A helyenként feltörő langyos források okán a sziget partvidéke meglepően zöld. Az inuitok azonban egy legendával magyarázzák, hogyan is kerülhetett egy ilyen üde zöld sziget a jéghegyekkel teli öbölbe:

Réges-régen két vadász fókák után kutatva lett rá, valahol Grönland déli felén. Megtetszett nekik, és egy gyerekhajszállal a kajakjukhoz rögzítve elkezdték északra vontatni. Aztán, amikor elérték a Disko-öblöt, egy ilulisati boszorkány is felfigyelt rájuk. Nem akarta, hogy tovább menjenek, így bűbájt küldve rájuk örökre idehorgonyozta a szigetet.

A házak itt is a szivárvány színeiben pompáznak, s a nagy kavalkádban már fel sem tűnik a szárítókon lógó, csíkokra szeletelt halak mellett a kétvégű fókatekem. A város fölé magasodó hegyek lapos teteje már a hóhatár fölé nyúlik, s ott húzódik célpontunk, a Lyngmark-gleccser.

HÓRA VÁRVA...

A nyári hónapokban a kis házak tetejére kerülnek a szánok. A kutyák vedlenek, és megszületik az újabb generáció. Egy idő után aztán terhessé válik a meleg, és az ebek alig várják a tél beköszöntét. Addig ugyanis láncra verve telnek a napok, hiszen ezek a félig vad állatok néha még saját gazdáikat is megharapják

SZÁNHAJTÓ

Bár romantikus elképzelésünk tetőtől talpig fókabőr ruhába öltözött inuit hajtókat várna, nyáron túl meleg lenne a bunda. Ehelyett megteszi a kutyatápgyártó cég logójával díszített felső, a napszemüveg viszont nélkülözhetetlen

PUHA ÚT

A nyári melegben megrogyant havon többször is elakad a szán. Ilyenkor a kutyák türelmesen várják, milyen parancsot kiált a szánnak nekifeszülő hajtó

Szánhúzó

Lars magyarul üdvözlő – a 90-es évek elején egy évig cserediákként tanult Budapesten. Nyelvtudása már jócskán megkopott, így a gleccsermenet előtt át is tér a szánhúzó kutyákra. A gazda engedélye nélkül nem szabad megközelíteni őket, mert bár barátságosnak tűnnek, meglehetősen vadak. És ha a kutya megmar valakit, akkor a helyi törvények értelmében az állatot le kell löni. Nem egyet, hanem mindet a falkában. Ráadásul a hierarchia fenntartása érdekében az embernek kell a legerősebbnek mutatkoznia. Vagyis, a hajtók néha előveszik az ostort, és odacsapnak. Ez így megy évezredek óta, ám ez nem azt jelenti, hogy ne szeretnék az ebeket... És egy komolyabb téli vadászaton az életüket is rájuk bízzák. Errefelé a kutyának

egyébként nincs ára. Eszmei értéke van. Akinek van kölyke, az ad a másiknak, cserélgetnek, és a jobbakat fedeztetik egymással.

A Lyngmark-gleccser majd' 1000 méterrel fekszik a város felett. A kék jelzést követve, derékig erő cserjésben, majd meredek, kötörmelékes kaptatón haladunk. A fennsík szélén már a köves tundrán járunk, majd elérjük a hóhatárt és a jég szélét. Feltűnik egy piros turistaház és egy kék a messze-ségben. Az életnek semmi más nyoma. Aztán a friss húsról vadul támadó szúnyogok zümmögését egy motoros szán zaja nyomja el. A fickó komótosan körbenéz, fejére tolja a szemüvegét, és közli: értünk jött, innen már szánon visz fel a kutyákhoz.

Félvad kutyák mögött

A tenger keskeny, kék csík a hegy és a felhők között. Jéghegyek itt-ott, számolgatja az ember, miközben belebújik a helyiek jégmezőkön használt viseletébe, a fókabőrből varrt, prémes nadrágba, majd kabátba. Nagyon meleg, de legalább nem csípnek át rajta a szúnyogok. „Egyre több van belőlük, 10-15 évvel ezelőtt még alig voltak zavaróak” – mondja vezetőnk.

A kutyák följebb várnak, a ház fölé magasodó dombon túl. Három csapat három hajtóval, az ebek három hosszú lánc mentén kikötve várakoznak. Nyugodt befogás, majd a puha, vizes latyakkal fedett dombon indulunk el felfelé. A nyolc kutyára legalább 3 mázsa jut, amihez még hozzá-

jön a nedves hó tapadása is. Lihegnek és húznak. Igazán persze lefelé menet kapcsolnak rá. Egy másik szán ér mellénk, a kutyák lógó nyelvvel futnak, és szinte az arcunkba csaholnak. Szemben a tenger, előttünk a havat felverő kutyák. Stabilan ülünk, a száguldás hozzátapaszt a fához.

Pár órával később már gyalog, a törmelékes hegyoldalon ereszkedünk le. A felhők beálltak, a táj eltűnt. De az elmúlt napokban begyűjtött hangok ott kavarnak a fejünkben: a kutyák csaholását megszakító, éles vezényszó, a hajó mellett recsegő jég, a távolban felbukkanó bálna szökőkút-fúvása, vagy a reggeli kávéhoz kéretlenül is társuló szúnyogok zümmögése. A Disko-öböl zenéje. ☺